

SMÅKRAFTDAGENE 2025

Småkraft i reinbeiteområder – er det mulig?

ADVOKAT (H) BENDIK CHRISTOFFERSEN

08.04.2025

THOMMESSEN

Temaer

- Reindriftenes rettslige status
- Hva sier egentlig Fosen-dommen og annen ny rettspraksis?
- Hva er utfordringene ved utbygging i reindriftsområder?
- Hvordan tilrettelegge og posisjonere seg for gode prosesser?

Reindrifftsretten – rettslig grunnlag og innhold

- Reindrifftsrettigheter kan bygge på (i) lov, (ii) avtale eller (iii) hevd, alders tids bruk eller lokal sedvane
- Reindrifftsrett etter loven – reindrifftsloven § 4:
*"Den samiske befolkningen har på grunnlag av **alders tids bruk** rett til å utøve reindrift innenfor de delene av fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark hvor reindriftssamene fra gammelt av har utøvet reindrift (**det samiske reinbeiteområdet**)"*
- Innenfor "det samiske reinbeiteområdet", må tiltakshaver bevise at området historisk ikke har vært brukt til reindrift – ellers anses området som reinbeiteområde, jf § 4
- Retten gjelder i hovedsak i "*fjellet og annen utmarksstrekning*", jf § 19
- Bruksretten omfatter bla rett til opphold med rein og til ferdsel, flytting og flyttleier, rett til beite for rein mm.
- Der reindrift utøves i dag, har dette ofte funnet sted i uminnelige tider og reindrifften kan ha rettigheter som avviker fra loven, basert på langvarig faktisk bruk eller avtale

Link til [reindriftskart](#). Det er oversiktskart, og man må derfor ikke alene stole på disse.

Inngrep i reindrifftsområder

- Reindrifftsloven § 63: "*Grunneier eller bruksberettiget må ikke utnytte sin eiendom i reinbeiteområde på en slik måte at det er til **vesentlig skade eller ulempe** for reindrifftsutøvelse i samsvar med denne lov*"
 - Tiltak som hindrer reindrifften, herunder flytting av rein, innskrenker viktige beiteområder eller områder for skilling og samling av rein, eller forstyrrer kalving
 - Vassdragsreguleringer og industribygging nevnes i forarbeidene som eksempler på tiltak som *kan* utgjøre inngrep
 - Den samlede effekten av grunneier/bruksberettigetes tiltak er avgjørende for om det foreligger "inngrep" i reindrifften
- Tiltak som *ikke* griper inn i reindrifftens rettigheter, kan gjennomføres *uten* avtale med reindrifften eller ekspropriasjon
 - Reindrifften har en viss tilpasningsplikt
- Avtale eller ekspropriasjon er nødvendig dersom tiltaket innebærer et inngrep
 - Konesjon eller offentlig tillatelse ikke tilstrekkelig
- Tiltak som *kan* bli til vesentlig skade eller ulempe må varsles distriktsstyret tre uker i forkant og statsforvalteren kan forby iverksetting frem til avtale/jordskiftesak ved manglende varsling eller uenighet om tiltaket er i strid med § 63
- Jordskifteretten kan avgjøre på forhånd om et tiltak utgjør et inngrep i reindrifftens rettigheter og eventuelt på hvilke vilkår det kan gjennomføres
- Offentlige myndigheter skal konsultere Sametinget og berørte samiske interesser før vedtak som kan påvirke deres samiske forhold treffes, jf sameloven og urfolkskonvensjonen.

Fosendommen

- HR avviste 11. oktober 2021 skjønnet for Roan og Storheia vindkraftverk fordi ekspropriasjonsvedtaket var i strid med reindrifssamenes rett til kulturutøvelse etter SP art. 27 og dermed ugyldig. Bygger på en forutsetning om at konsesjonen var ugyldig.
- SP artikkel 27 og menneskerettighetsloven

«In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities **shall not be denied** the right, in community with the other members of their group, **to enjoy their own culture**, to profess and practice their own religion, or to use their own language.»
- HR la til grunn at vindkraftområdene var tapt som beiteområder (viktig vinterbeite) for reindriften, og at de gjenværende beiteområdene ikke var tilstrekkelige og at dette på sikt ville true reindriften eksistens på Fosen. (Faktum kan nok diskuteres.)
- Uten tilfredsstillende avbøtende tiltak vil det foreligge krenkelse av SP art. 27. Lite rom for erstatning dersom dette ikke bidrar til at reindriften kan fortsatt kan drive sin kulturutøvelse
- Terskelen for krenkelse er høy, formulert av Høyesterett som at:

*"det vil foreligge en krenkelse av rettighetene etter SP artikkel 27 dersom inngrepet fører til **vesentlige negative konsekvenser** for muligheten til **kulturutøvelse**. [...] Inngrepet må videre ses i sammenheng med andre tiltak, både tidligere og planlagte"*
- Samenes reindriftsrettigheter som sådan er ikke vernet av SP art. 27. Bestemmelsen er kun en beskyttelse mot at reindriften blir "*denied the right ... to enjoy their own culture*"
- Inngrep/ulemper som ikke når opp til terskelen i SP art. 27 må vurderes etter reindriftsloven og kan eksproprieres

Øyfjellet (vindkraft) og Salten trafo (Statnett)

- **Øyfjellet vindkraft (Helgeland tingrett desember 2024 – påanket):**

- Tingretten besluttet å fremme ekspropriasjonsskjønnet i Øyfjellet-saken. Retten var altså uenig med reindriften i at det var så store paralleller til Fosen-saken at SP art. 27 måtte anses krenket. Retten mente det var vesensforskjeller:
 - *Geografisk plassering:* I Fosen-saken var vindkraftverkene plassert i vinterbeiteområdene (minimumsfaktoren), som er kritiske for reindriften - områdene ble ansett som tapt for beite på grunn av betydelig unnvikelse fra reinen. I Øyfjellet-saken er vindkraftverket *ikke* plassert i vinterbeiteområdene (som ble ansett som minimumsfaktoren til Jillen-Njaarke), men i vår- og sommerbeiter, som det ikke er mangel på i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt.
 - *Unnvikelseeffekt:* I Øyfjellet-saken mener retten at det *ikke er vitenskapelig grunnlag for å fastslå en generell unnvikelsessone på minst tre kilometer*. Spørsmålet kom uansett ikke på spisses siden vinterbeitene var mer enn fire km unna). Retten vurderte at selv om vindkraftverket vil vanskeliggjøre flytting av rein og kreve ekstra arbeidsressurser, er det mulig å drive reinen gjennom vindkraftverket *med riktige avbøtende tiltak*.
 - *Gyldigheten av konsesjonsvedtakene:* I Fosen-saken ble det påpekt klare saksbehandlingsfeil og mangelfulle utredninger som påvirket gyldigheten av konsesjonsvedtakene. Dette var ikke tilfellet i Øyfjellet-saken
- Reindriften krevde til sammen ca 200 MNOK dersom parken ikke ble revet, men retten mente 4,3 MNOK var riktig erstatningssum.

- **Statnett: ekspropriasjonstillatelse for Salten transformatorstasjon kjent ugyldig (LH-2022-141545):**

- Transformatorstasjon bygget i område med en flyttlei (med varierende bruk) som benyttes under flytting mellom årstidsbeitene
- I overskjønnet fikk reindriften medhold i at Statnetts ekspropriasjonstillatelse (og forutsetningsvis konsesjon) var ugyldig grunnet misvisende faktum og mangelfulle utredninger. Statnett hadde bygget noe annet enn de hadde utredet .
- Statnett besluttet å ikke anke overskjønnet fra Hålogaland lagmannsrett

Utfordringer i reindrifftsområder

- Komplisert rettighetsbilde – lite skriftlige kilder
- Reindriften og reindrifftens representanter engasjerer seg ikke alltid i konsesjonsprosessene – kommer sent på banen, kanskje først i forbindelse med detaljplan eller anleggsstart – problemstillingene havner på kritisk linje
- Vanskelig å oppnå dialog for å avdekke utfordringer og få innspill tidlig i prosessen – både for å avklare avbøtende tiltak som vilkår/forutsetning for konsesjon og/eller minnelig avtale
- Manglende innspill fra reindriften kan føre til uforholdsmessig tyngende vilkår i konsesjon eller detaljplanen – NVE sikrer seg
- NVE har konsultasjon med reindriften uten tiltakshaver til stede
- Innvendinger fra reindriften knytter seg ofte til generelle henvisninger til mangelfulle/utdaterte utredninger, sumvirkninger som ikke er vurdert og at terskelen i SP art. 27 er brutt.
- Reindriften bruker skjønnsaker for å prøve gyldighet av konsesjonen

Tilrettelegge for gode prosesser

- Tidlig kartlegging og utredning – dokumentere hvordan forholdet til reindriften (herunder sumvirkninger) er kartlagt og vurdert
- Forsøke å involvere reindriften tidlig. Forstå deres behov og bekymringer, unngå at reindriften må dokumentere og beskrive sine egne rettigheter – dokumentere at man har lagt til rette for at reindriften kan ivareta sine rettigheter. Føre referater.
- Mange aktører har synspunkter på reindriften – viktig å forholde seg til distriktet og evt siida – dette er rettighetshaverne
- Utvikle og forankre avbøtende tiltak (helst) i dialog med reindriften – før viktige myndighetsbeslutninger treffes (KU, konsesjon og detaljplan)
- Tilpasse utbyggingen for å redusere konsekvensene for reindriften og dokumentere dette. Vurdere avklaring gjennom jordskifteretten.
- Forsøke minnelige avtaler, men søke om ekspropriasjonstillatelse – begjære skjønn og søke om forhåndstiltredelse så snart det er anledning. Unngå at enighet med reindriften havner på kritisk linje.
- Avtaler må fokusere på avbøtende tiltak og kompensasjon for tap

